

نقش میانجیگری خطاهای شناختی در تبیین رابطه سرمایه روانشناختی و اضطراب اجتماعی در دانش آموزان دبیرستانی

سید مصطفی حسینی: دانشجوی دکتری تخصصی روانشناسی، گروه روانشناسی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران
⑩ مجید ضرغام حاجبی: دانشیار، گروه روانشناسی تربیتی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران (✉ نویسنده مسئول) Zarghamhajebi@gmail.com
علیرضا آقاییوسفی: دانشیار، گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

چکیده

کلیدواژه‌ها

اضطراب اجتماعی،
تحریف‌های شناختی،
سرمایه روان شناختی

زمینه و هدف: دوره‌ی نوجوانی حساس‌ترین، مهم‌ترین و بحرانی‌ترین دوره رشد است. لذا این پژوهش با هدف تعیین نقش میانجیگری خطاهای شناختی در تبیین رابطه سرمایه روانشناختی و اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان دبیرستانی انجام شد.

روش کار: این پژوهش توصیفی از نوع معادلات ساختاری است که در آن رابطه بین متغیرها با توجه به نقش میانجیگری خطاهای شناختی بررسی شد. جامعه آماری پژوهش را دانش‌آموزان مدارس متوسطه دوم شهر تهران تشکیل دادند که برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای با حجم نمونه برآورد شده (۳۰۰ نفر) استفاده شد. برای سنجش متغیرها از آزمون خطای شناختی (CET)، پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی (PCQ) و پرسشنامه اضطراب اجتماعی (SAQ) استفاده شد.

یافته‌ها: داده‌ها با استفاده از معادلات ساختاری تحلیل شدند، نتایج نشان داد بین سرمایه روان‌شناختی و مؤلفه‌های آن با اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان دبیرستانی رابطه وجود دارد. همچنین نتایج معادلات ساختاری نشان داد که خطاهای شناختی می‌تواند رابطه بین سرمایه روان‌شناختی و اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان دبیرستانی را پیش‌بینی کند.

نتیجه‌گیری: نتایج بیانگر آن بود که مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی با توجه به نقش میانجی تحریف‌های شناختی تأثیر افزایشی یا کاهش‌ی روی اضطراب خواهند داشت؛ بنابراین تأثیر رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی و اضطراب با در نظر گرفتن تحریف‌های شناختی افراد یک‌سان نبوده و نتایج به‌دست‌آمده در پژوهش حاضر نشان داد که هرچه سطح تحریف‌های شناختی بیشتر شود، افراد اضطراب بیشتری را تجربه خواهند کرد.

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت‌کننده: حامی مالی ندارد.

شیوه استناد به این مقاله:

Hosseini SM, Zargham Hajebi M, Aghayousefi A. The Mediating Role of Cognitive Errors in Explaining the Relationship between Psychological Capital and Social Anxiety in High School Students. Razi J Med Sci. 2024(6 Jul);31.62.

Copyright: ©2024 The Author(s); Published by Iran University of Medical Sciences. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.en>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

*انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC-SA 4.0 صورت گرفته است.

The Mediating Role of Cognitive Errors in Explaining the Relationship between Psychological Capital and Social Anxiety in High School Students

Seyed Mostafa Hosseini: PhD Student in Psychology, Department of Psychology, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran

Majid Zargham Hajebi: Associate Professor, Department of Psychology, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran
(* Corresponding Author) Zarghamhajebi@gmail.com

Alireza Aghayousefi: Associate Professor, Department of Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran

Abstract

Background & Aims: Different cognitive errors cause differences in understanding the internal and external environment for each person, which in turn affects their psychological capital (self-efficacy, hope, optimism, and resilience). Theoretical models of anxiety show that information processing errors (which are also called cognitive processing errors or cognitive errors) are important factors in the etiology, maintenance, and treatment process of anxiety disorders, including social anxiety disorder. Beck (2019) believes that people who have emotional problems commit errors in logic, which inclines the objective reality towards self-deprecation. According to Prapoiz and Klossuska (2018), one of the factors that may negatively affect adolescents in the adolescent period, despite having psychological capital, is cognitive errors. Cognitive errors involve preferential or selective processing of information: In the context of anxiety, information processing biases are specific to threatening stimuli. Researchers have identified four types of cognitive errors in anxious people, which include attention bias, memory, judgment, and interpretation. Investigation of information processing errors in people with social anxiety has shown that they also show these four types of cognitive bias. These biases can appear in two stages of information processing: automatic and strategic. Automatic processing is effortless, involuntary, and unintentional, while strategic or controlled processing is considered effortful, voluntary, and intentional. Adolescence is the most sensitive, important, and critical period of growth. High school students who are in this stage are seeking to discover their identity and independence and separation from their childhood affiliations. Therefore, they do not have a stable mental state and usually, the beginning of most psychological disorders is in this period. One of the major disorders that begins in adolescence is social anxiety disorder. Social anxiety disorder (SAD), also known as social phobia, refers to the persistent fear and/or avoidance of social situations associated with the possibility of scrutiny by others and the fear of acting in a way that is embarrassing or humiliating. This research was conducted with the aim of determining the mediating role of cognitive errors in explaining the relationship between psychological capital and social anxiety in high school students.

Methods: This is a descriptive research of the type of structural equations, in which the relationship between variables was investigated with regard to the mediating role of cognitive errors. The statistical population of the research was made up of students of the second secondary schools in Tehran, and a multi-stage cluster sampling method with an estimated sample size (300 people) was used to select the sample. Cognitive error test (CET), psychological capital questionnaire (PCQ) and social anxiety questionnaire (SAQ) were used to measure the variables.

Keywords

Social Anxiety,
Cognitive Distortions,
Psychological Capital

Received: 16/01/2024

Published: 06/07/2024

Results: The data were analyzed using structural equations, the results showed that there is a relationship between psychological capital and its components with social anxiety in high school students, and the factor loading of the subscales of hope, resilience and optimism to explain the variable of social capital, equal to 48.43, 0.0, 0.87 and 0.92, respectively. Also, the results of structural equations showed that cognitive errors can predict the relationship between psychological capital and social anxiety in high school students.

Conclusion: The flow of thinking does not have a correct flow and there are a series of problems in its flow. In other words, there are no correct materials for correct conclusions. Humans naturally tend to stay away from pains and hardships and experience peace and comfort in their lives. On the other hand, behaviors arise from feelings and feelings arise from our type of thinking. If there is a mistake in our thinking, it will spread to our feelings, and after that, our behavior will take on a negative color and go out of the proper state. To have the right behavior, we need to feel positive and this comes through positive thinking. To achieve positive thinking, we must look at life events realistically and deal with them flexibly. Striving for a balance between thoughts that cause anxiety and pleasant and hopeful thoughts brings people closer to positive thinking. This type of thinking brings stable and predictable happiness; but if a person suffers from some kind of negative thinking in life, it leads to momentary happiness, which has many evils, because first of all, it is not stable and it is not in the moment, and in a particular moment, it is not significant in terms of quantity. The results indicated that the components of psychological capital will have an increasing or decreasing effect on anxiety according to the mediating role of cognitive distortions; Therefore, the effect of the relationship between the components of psychological capital and anxiety is not the same considering people's cognitive distortions, and the results obtained in the present study showed that the higher the level of cognitive distortions, the more people will experience anxiety. Therefore, it is suggested to include interventions for the prevention of cognitive errors in the content of educational programs of schools and universities, and in this way, to increase the level of correct understanding and free from cognitive errors of students and in general, to develop correct perception.

Conflicts of interest: None

Funding: None

Cite this article as:

Hosseini SM, Zargham Hajebi M, Aghayousefi A. The Mediating Role of Cognitive Errors in Explaining the Relationship between Psychological Capital and Social Anxiety in High School Students. *Razi J Med Sci.* 2024(6 Jul);31.62.

Copyright: ©2024 The Author(s); Published by Iran University of Medical Sciences. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.en>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

***This work is published under CC BY-NC-SA 4.0 licence.**

مقدمه

دوره‌ی نوجوانی حساس‌ترین، مهم‌ترین و بحرانی‌ترین دوره رشد است. دانش‌آموزان دبیرستانی که در این مرحله هستند در پی کشف هویت و استقلال و جدایی از وابستگی‌ها دوره کودکی هستند. از این رو، وضعیت روانی با ثباتی ندارند و معمولاً آغاز بیشتر اختلالات روانشناختی در این دوره است (۱). یکی از اختلالات عمده‌ای که شروع آن از دوره نوجوانی است، اختلال اضطراب اجتماعی است (۲). اختلال اضطراب اجتماعی (SAD) که به عنوان فوبیای اجتماعی نیز شناخته می‌شود، به ترس مداوم و/یا اجتناب از موقعیت‌های اجتماعی مرتبط با امکان بررسی دقیق توسط دیگران و ترس از اقدام به گونه‌ای اشاره دارد که شرم‌آور یا تحقیرکننده باشد (۳). مشخص شده است که اختلال اضطراب اجتماعی بیشتر از آنچه قبلاً تصور می‌شد، شایع است و اغلب با اشکال مختلف آسیب‌شناسی روانی همراه است (۴). سرمایه روان‌شناختی به عنوان یک عامل مثبت می‌تواند باعث کاهش اضطراب و اشکال مختلف آن شود. سرمایه‌های روان‌شناختی شامل امید، خوش‌بینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی است که در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته است و به بهبود عملکرد افراد در زمینه‌های مختلف کمک می‌کند. سرمایه روان‌شناختی که با ظهور مکتب روانشناسی مثبت‌گرا مورد توجه قرار گرفت به توانمندی‌های مثبت روان‌شناختی و نقاط قوت منابع انسانی که قابل توسعه و اندازه‌گیری باشد می‌پردازد و به شکوفایی و کمال انسان و تبدیل شدن او به آنچه می‌تواند باشد تأکید دارد. با پرورش و توسعه این سرمایه در دانش‌آموزان و با تکیه به نقاط قوت آنان به بهبود عملکرد فردی و توانمندی‌های شناختی آنان کمک می‌شود. از طرفی اضطراب می‌تواند منجر به کاهش یا حتی تخریب عملکرد فرد شود؛ بنابراین بین سرمایه روان‌شناختی و اضطراب رابطه وجود دارد؛ ولی عوامل دیگری می‌تواند در روابط بین این متغیرها دخیل باشند (۵).

خطاهای شناختی مختلف باعث ایجاد تفاوت‌هایی در درک محیط داخلی و خارجی برای هر فرد می‌شود که به نوبه خود بر سرمایه روان‌شناختی آنها (خودکارآمدی، امیدواری، خوش‌بینی و تاب‌آوری) آنها تأثیر می‌گذارد. مدل‌های نظری اضطراب نشان می‌دهند که خطاهای

پردازش اطلاعات (که به آن خطاهای پردازش شناختی یا خطاهای شناختی نیز گفته می‌شود) عوامل مهمی در علت شناسی، حفظ و روند درمان اختلالات اضطرابی از جمله اختلال اضطراب اجتماعی هستند (۶). افرادی که مشکلات هیجانی دارند مرتکب خطاهای در منطق می‌شوند که واقعیت عینی را به سمت خودخوار شماری متمایل می‌کند (۷). یکی از عواملی که ممکن است در دوره نوجوانی، نوجوانان را علی‌رغم برخوردار بودن از سرمایه‌های روان‌شناختی تحت تأثیر منفی قرار دهد، خطاهای شناختی است (۸). خطاهای شناختی شامل پردازش ترجیحی یا انتخابی اطلاعات است: در زمینه اضطراب، سوگیری‌های پردازش اطلاعات مختص محرک‌های تهدیدکننده هستند. پژوهشگران چهار نوع خطای شناختی را در افراد مضطرب شناسایی کرده‌اند که شامل سوگیری توجه، حافظه، قضاوت و تفسیر است. بررسی خطاهای پردازش اطلاعات در افراد مبتلا به اضطراب اجتماعی نشان داده است که آنها نیز این چهار نوع سوگیری شناختی را نشان می‌دهند (۹). این سوگیری‌ها می‌توانند در دو مرحله پردازش اطلاعات ظاهر شوند: خودکار و استراتژیک. پردازش خودکار بدون زحمت، غیرارادی و غیرعمدی است، در حالی که پردازش استراتژیک یا کنترل شده، تلاشی، داوطلبانه و عمدی در نظر گرفته می‌شود (۱۰).

مدل‌های پردازش اطلاعات اضطراب معمولاً توجه و تفسیر نشانه‌های تهدید را به عنوان دو فرآیند مجزا در نظر می‌گیرند که به‌طور متوالی آشکار می‌شوند. به طور کلی، این مدل‌ها بیان می‌کنند که شناسایی تهدید (اول در مرحله خودکار و دوم در مرحله استراتژیک) منجر به تخصیص توجه به محرک‌های تهدیدکننده (در هر دو مرحله خودکار و استراتژیک) می‌شود (۱۱). افراد مبتلا به اضطراب آسیب‌زا ارزش تهدید اطلاعات را بیش از حد برآورد می‌کنند و توجه بیش از حدی را به پردازش اطلاعاتی که از نظر آنها مرتبط با تهدید می‌باشد، اختصاص می‌دهند. مطالعه حاضر بر این دو خطای پردازش یعنی تفسیر و توجه متمرکز است (۱۲). خطاهای تفسیری باعث می‌شود که افراد مضطرب موقعیت‌های مبهم را به شیوه‌ای منفی تفسیر کنند. مدل‌های شناختی اضطراب اجتماعی معتقدند که افراد مضطرب اجتماعی نشانه‌های بین فردی یا بازخورد

روش کار

روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی و مدل‌یابی معادلات ساختاری است که در کمیسیون کد اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری با کد اخلاق IR.IAU.SARI.REC.1402.248 به تصویب رسید. جامعه آماری پژوهش را دانش‌آموزان مدارس متوسطه دوم شهر تهران تشکیل می‌دهند. این دانش‌آموزان در سنین بین ۱۵ تا ۱۸ سال قرار داشتند و در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ ساکن تهران بودند. برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای با حجم نمونه برآورد شده استفاده شد. به این منظور از نواحی آموزش و پرورش تهران ۳ ناحیه (نواحی ۳، ۱۱ و ۱۵) به صورت تصادفی انتخاب شد و سپس از بین آن نواحی چند مدرسه و از آن مدارس چند کلاس به صورت تصادفی انتخاب شد و پرسشنامه‌ها روی آنها انجام شد. ابزار مورد استفاده در این مطالعه شامل موارد زیر بود:

پرسشنامه خطاهای شناختی (CET): این آزمون شامل ۵۰ سؤال و ۵ موقعیت و ۱۰ زیرمقیاس زیر است: ۱- تفکر همه یا هیچ، ۲- فیلتر ذهنی (منفی بینی)، ۳- تعمیم افراطی، ۴- نتیجه‌گیری عجولانه، ۵- برجسب‌زدن به دیگران، ۶- بی‌توجهی به امر مثبت، ۷- فاجعه‌سازی (بزرگنمایی)، ۸- عبارات باید‌ها (الزامات)، ۹- استدلال احساسی، ۱۰- شخصی‌سازی (خودمقصر بینی). این پرسشنامه قلم و کاغذی بوده و برای هر خطاهای شناختی ده‌گانه پنج گزینه مناسب تدوین شده است. از آزمودنی خواسته می‌شود با تصور ذهنی و قرار دادن خود در فضای ترسیم شده خیالی، از بین ۵ حالت تنها برای هر عنوان یکی را به دلخواه انتخاب نماید. پاسخ کاملاً موافق = ۴ نمره، موافق = ۳ نمره، بی‌نظر = ۲ نمره، مخالف = ۱ نمره و کاملاً مخالف = صفر نمره تعلق می‌گیرد؛ که نمرات بالا در گزینه‌های "کاملاً موافق و موافق" در مقایسه با هنجار آزمون دلالت بر وجود خطای مذکور دارند. روایی و پایایی: میانگین ضریب همبستگی کلی بین پاسخ‌های نوبت اول و نوبت دوم به فاصله دو هفته و از هر جنس ۲۰ نفر برای خانم‌ها ۰/۶۱ و برای آقایان ۰/۶۷ و میانگین ضریب همبستگی کل

ارزیابی در موقعیت‌های اجتماعی را که مشخصاً مبهم هستند، به شیوه‌ای منفی تفسیر می‌کنند (۱۳). مدل‌های شناختی عمومی اضطراب بیان می‌کنند که افراد مضطرب سوگیری توجه نشان می‌دهند. به عبارت دیگر، آنها ترجیحاً به محرک‌های تهدیدکننده توجه می‌کنند. این تمایل به تفکر منفی ممکن است منجر به الگوی انتظارات اغراق‌آمیز از رویدادهای منفی شود. باگذشت زمان، انتظارات از نتایج منفی ممکن است خودکارتر شود و احساس ترس و اضطراب را تداوم بخشد (۱۴). نتایج تحقیقات بیانگر آن است که بزرگسالان مبتلا به اختلال اضطراب اجتماعی سوگیری‌های شناختی خاصی را در رابطه با بزرگسالان غیر مضطرب نشان می‌دهند؛ اما تا جایی که پژوهشگر بررسی کرده است تحقیقی یافت نشد که مدل‌های شناختی اضطراب اجتماعی را در جمعیت نوجوانان بررسی کرده باشد (۱۵). لذا سؤالی که اینجا مطرح است این است که آیا همان‌طور که بزرگسالان مبتلا به اختلال اضطراب اجتماعی سوگیری‌های شناختی خاصی را در رابطه با بزرگسالان غیر مضطرب نشان می‌دهند، آیا نوجوانان مضطرب اجتماعی در سوگیری شناختی خود در مقایسه با نوجوانان غیر مضطرب متفاوت هستند؟ بنابراین با توجه به اهمیت خطاهای شناختی در تبیین رابطه بین سرمایه روان‌شناختی و اضطراب اجتماعی این پژوهش با هدف تعیین نقش میانجیگری خطاهای شناختی در تبیین رابطه سرمایه روان‌شناختی و اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان دبیرستانی انجام گرفت. مطالعه حاضر بین خطاهای شناختی و اضطراب اجتماعی و اضطراب موقعیتی را در گروه سنی نوجوانان بررسی کند. یافته‌های کلیدی این پژوهش می‌تواند به معلمان، مشاوران، روانشناسان، کارشناسان بهداشت، کارشناسان آسیب‌ها، درمانگران و ... کمک کند در جهت برنامه‌ریزی در بخش‌های آموزش و پیشگیری اقدام کرده و با درک بهتری از نظرات و دیدگاه‌های این پژوهش به طراحی برنامه‌های آموزشی، مهارتی و پیشگیری برای کاهش خطاها و تحریف‌های شناختی در این گروه سنی بپردازند.

نمرات هر دو جنس ۰/۶۴ تعیین گردید.

پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی (PCQ): این پرسشنامه ۲۴ سؤالی و شامل چهار خرده‌مقیاس امیدواری، تاب‌آوری، خوش‌بینی و خودکارآمدی است که در آن هر خرده‌مقیاس شامل ۶ گویه است و آزمودنی به هر گویه در مقیاس ۶ درجه‌ای (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) لیکرت پاسخ می‌دهد. برای محاسبه نمره سرمایه شناختی ابتدا نمره هر خرده‌مقیاس محاسبه می‌شود و از جمع نمرات خرده‌مقیاس‌ها نمره سرمایه روان‌شناختی حاصل می‌گردد. روایی پرسشنامه در مطالعات مختلف مورد تأیید قرار گرفته است. با استفاده از تحلیل عاملی و معادلات ساختاری نسبت‌خیزی دو این آزمون را ۲۴/۶ و آماره‌های CFI و RMSEA این مدل را ۰/۹۷ و ۰/۰۸ گزارش کرده است که روایی عاملی آزمون مورد تأیید قرار گرفته است. **پرسشنامه اضطراب اجتماعی:** پرسشنامه اضطراب اجتماعی برای سنجش اضطراب اجتماعی ساخته شده است. این ابزار دارای ۲۵ سؤال ۵ گزینه‌ای با گزینه‌های تقریباً همیشه، اغلب اوقات، گاهی اوقات، بندرت، تقریباً هیچ‌وقت است. این پرسشنامه در ایران روی یک گروه ۴۷۷ نفری از دانش‌آموزان اجرا شده است و روایی و پایایی آن مطلوب گزارش شده است. با استفاده از روش تحلیل عاملی، ۵ عامل شامل ترس از بیگانگان، ترس از ارزیابی توسط دیگران، ترس از صحبت کردن در جمع، ترس از انزوای اجتماعی، و ترس از آشکار شدن علائم اضطراب استخراج شده است که این ۵ عامل ۴۷/۲۳ درصد واریانس کل تست را تبیین می‌کنند. شماره سؤالات مربوط به هر عامل در جدول زیر آورده شده

است. روش نمره‌گذاری در این ابزار به شکل مستقیم است، بدین ترتیب که گزینه تقریباً همیشه نمره ۵ و گزینه تقریباً هیچ‌وقت نمره ۱ می‌گیرد. همچنین نمره بالا در این مقیاس نشان‌دهنده عدم اضطراب اجتماعی است.

برای اجرای پژوهش ابتدا به صورت تصادفی یکی از نواحی آموزش و پرورش شهر تهران انتخاب و سپس در آن ناحیه چند دبیرستان انتخاب و از آن دبیرستان‌ها دانش‌آموزانی به صورت تصادفی انتخاب خواهند شد. بعد از انتخاب نمونه پرسشنامه‌های خطاهای شناختی، سرمایه روان‌شناختی، اضطراب اجتماعی و اضطراب حالتی روی نمونه اجرا خواهد شد. از تحلیل همبستگی و رگرسیون جهت آزمون فرضیه‌ها استفاده شد. تمام محاسبات آماری با استفاده از نرم‌افزار spss انجام شد.

یافته‌ها

در جدول ۱ شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرها گزارش شده است.

یکی از شرایط ضروری برای انجام آزمون‌های پارامتری از جمله مدل ساختاری، رعایت مفروضه‌های آزمون‌های پارامتری است که در جدول ۲ مفروضه نرمال بودن توزیع داده‌ها، بررسی شده‌اند. مقادیر مربوط جدول ۲ نشان می‌دهد، سطح معناداری مربوط به تمامی متغیرها از آلفای ۰/۰۵ بزرگ‌تر است؛ بنابراین همه‌ی توزیع‌ها از مفروضه‌ی نرمال بودن پیروی می‌کنند و توزیع داده‌ها نرمال است. پس اجرای آزمون‌های پارامتری مطلوب است.

جدول ۳ ماتریس همبستگی متغیر سرمایه

جدول ۱- شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرها

متغیرها	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد
امید	۳۰۰	۱۰/۹۲	۶/۲۲
تاب‌آوری	۳۰۰	۵/۰۶	۵/۱۴
خوش‌بینی	۳۰۰	۲۴/۹۵	۶/۷۱
خودکارآمدی	۳۰۰	۲۱/۹۴	۷/۲۲
خطای شناختی	۳۰۰	۲۳/۲۹	۵/۹۲
اضطراب اجتماعی	۳۰۰	۲۳/۵۸	۵/۷۴
اضطراب حالتی	۳۰۰	۱۱۱/۲۷	۲۳/۴۹

جدول ۲- آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای نرمال بودن توزیع داده‌ها

متغیرها	فراوانی	میانگین	کولموگروف اسمیرنوف	سطح معناداری
امید	۳۰۰	۱۰/۹۲	۰/۶۴۲	۰/۸۰۴
تاب‌آوری	۳۰۰	۵/۰۶	۰/۸۶۶	۰/۴۴۱
خوش‌بینی	۳۰۰	۲۴/۹۵	۱/۱۵۷	۰/۱۳۸
خودکارآمدی	۳۰۰	۲۱/۹۴	۰/۵۷۵	۰/۸۹۶
خطای شناختی	۳۰۰	۲۳/۲۹	۰/۸۷۱	۰/۴۳۴
اضطراب اجتماعی	۳۰۰	۲۳/۵۸	۱/۲۱۳	۰/۰۶۵
اضطراب حالتی	۳۰۰	۱۱۱/۲۷	۰/۰۳۵	۰/۲۰۰

جدول ۳- ماتریس همبستگی متغیرها

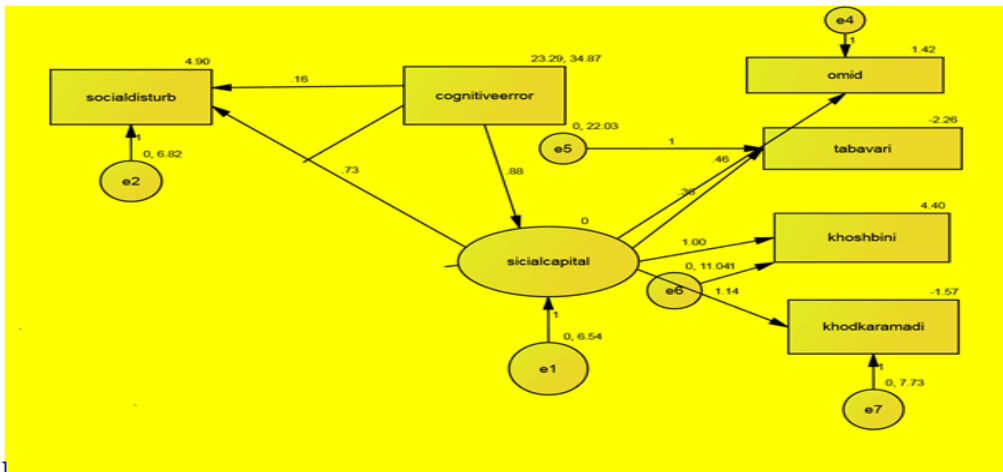
متغیرها	امید	تاب‌آوری	خودکارآمدی	خطای شناختی	اضطراب اجتماعی
امید	۱				
تاب‌آوری	۰/۷۲۵*	۱			
خوش‌بینی	۰/۲۸۴**	۰/۲۳۵**	۱		
خودکارآمدی	۰/۳۵۱**	۰/۳۵۱**	۰/۸۲۵**	۱	
خطای شناختی	۰/۴۲۲**	۰/۳۵۹**	۰/۷۸۱**	۰/۸۲۴**	۱
اضطراب اجتماعی	۰/۴۲۱**	۰/۳۸۶**	۰/۷۵۱**	۰/۸۲۸**	۰/۸۱۶**

مدل در حالت برازش مناسب قرار دارد. در بررسی رابطه بین سرمایه روان شناختی و مؤلفه‌های آن با اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان دبیرستانی با استفاده از معادلات ساختاری مشخص شد که میزان بار عاملی استاندارد شده متغیر سرمایه روان شناختی و مؤلفه‌های آن بر اضطراب اجتماعی برابر با ۰/۷۴ و سطح معنی‌داری این متغیرها برابر با ۰/۰۰۱ است. چون سطح معناداری محاسبه شده از آلفای ۰/۰۵ کوچکتر است، در نتیجه با احتمال ۹۵ درصد اطمینان، بین سرمایه روان شناختی و مؤلفه‌های آن با اضطراب اجتماعی و اضطراب حالتی در دانش‌آموزان دبیرستانی رابطه وجود دارد. در بررسی این مورد که خطاهای شناختی می‌تواند رابطه بین سرمایه روان شناختی و اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان دبیرستانی را پیش‌بینی کند، با استفاده از معادلات ساختاری مشخص شد و میزان بار عاملی

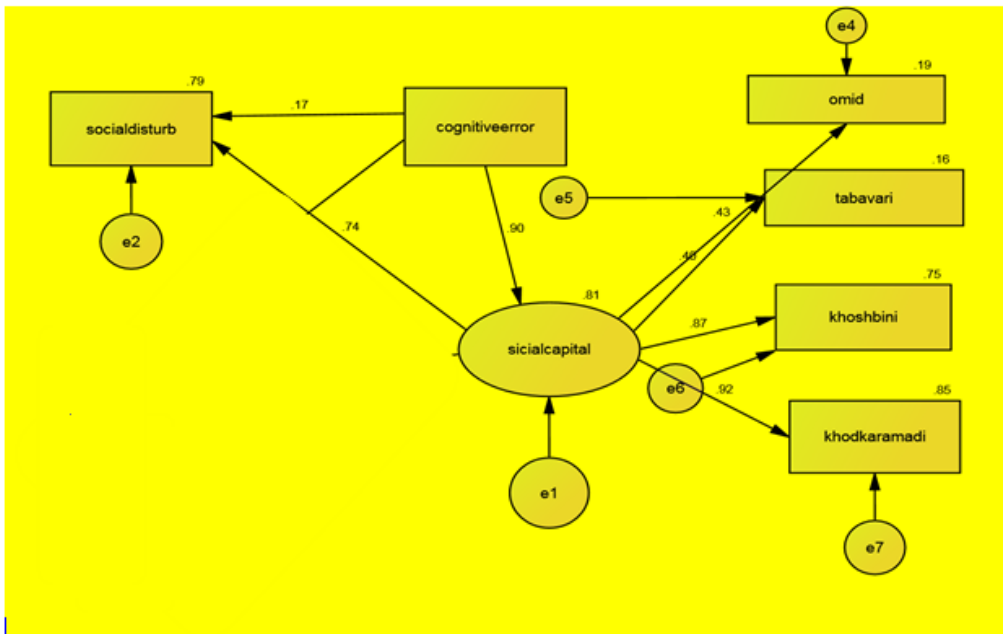
روان‌شناختی و مولفه‌های آن و متغیرهای خطای شناختی، اضطراب اجتماعی و اضطراب حالتی را نشان می‌دهد.

برای تعیین برازش مدل نظری با داده‌های تجربی به دست آمده از تحقیق، پس از فراخوانی داده‌ها از نرم افزار SPSS، مدل ساختاری به شکل ۱ و ۲ ترسیم و مقادیر ضریب مسیر به دست آمد.

مقدار شاخص‌های تناسب در جدول ۴ حاکی از برازش مناسب مدل است و مقدار نسبت خنثی دو تقسیم بر درجه آزادی برابر با ۲/۸۸۳ و کوچکتر از مقدار مجاز ۳، و مقدار RMSEA (ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب)، برابر با ۰/۰۷ و کوچکتر از ۰/۰۸ و مقدار CFI (شاخص برازندگی تطبیقی)، برابر با ۰/۹۵ و بزرگتر از ۰/۹ است. با استناد به این مقادیر و داده‌های استخراجی از تخمین مدل آموس، می‌توان نتیجه گرفت که برازش

شکل ۱- مدل ساختاری پژوهش در حالت تخمین عدم استاندارد

شکل ۲- مدل ساختاری پژوهش در حالت تخمین استانداردشده

بحث

نتایج این مطالعه نشان داد که بین سرمایه روان‌شناختی و مؤلفه‌های آن با اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان دبیرستانی رابطه وجود دارد. همچنین نتایج معادلات ساختاری نشان داد که خطاهای شناختی می‌تواند رابطه بین سرمایه روان‌شناختی و اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان دبیرستانی را پیش‌بینی کند. نتایج به دست آمده با نتایج تحقیقات گونگ (Gong) و همکاران (۲۰۲۱) (۱۱) و الوی (Alvi)

استاندارد شده متغیر خطاهای شناختی بر سرمایه روان‌شناختی برابر با ۰/۹۰ و میزان بار عاملی خطاهای شناختی بر اضطراب اجتماعی برابر با ۰/۱۷ است و سطح معنی‌داری این متغیرها برابر با ۰/۰۰۱ است. چون سطح معناداری محاسبه شده کلیه متغیرها از آلفای ۰/۰۵ کوچکتر است، در نتیجه با احتمال ۹۵ درصد اطمینان، خطاهای شناختی می‌تواند رابطه بین سرمایه روان‌شناختی و اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان دبیرستانی را پیش‌بینی کند.

جدول ۴- شاخص‌های برازش مدل

مقدار گزارش شده	حد مطلوب	شاخص
۰/۰۶۵	نزدیک به صفر	میانگین مجذور پس‌ماندها (RMR)
۰/۰۷۳	نزدیک به صفر	میانگین مجذور پس‌ماندها استاندارد شده (SRMR)
۰/۹۴	۰/۹ و بالاتر	شاخص برازندگی GFI
۰/۹۴	۰/۹ و بالاتر	شاخص نرم‌شده برازندگی (NFI)
۰/۹۶	۰/۹ و بالاتر	شاخص نرم‌نشده برازندگی (NNFI)
۰/۹۷	۰/۹ و بالاتر	شاخص برازندگی فزاینده (IFI)
۰/۹۵	۰/۹ و بالاتر	شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)
۰/۰۷	۰/۱ و کمتر	ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب، (RMSEA)
۲/۸۸۳	کمتر از ۳	کای دو بر درجه آزادی

فرد معنا بخشیده، تلاش فرد برای تغییر موقعیت‌های فشارزا را تداوم می‌دهد و او را برای ورود به صحنه عمل آماده و مقاومت و سرسختی وی در تحقق اهداف را تضمین می‌کند (۱۳).

همانگونه که پیش‌تر اشاره شد خطاهای شناختی در رابطه بین سرمایه روان‌شناختی و اضطراب اجتماعی نقش واسطه‌ای دارد، به این صورت که خطاهای شناختی موجب کاهش سرمایه‌های روان‌شناختی شده و از این طریق باعث افزایش اضطراب خواهد شد؛ بنابراین توجه به نقش خطاهای شناختی به عنوان متغیر میانجی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (۲). جریان تفکر دارای یک جریان درست نیست و در جریانش یک سری اشکالاتی وجود دارد. به عبارت دیگر ماده‌های درستی برای نتیجه‌گیری درست وجود ندارد. انسان‌ها به‌طور طبیعی به این‌سو گرایش دارند که از آرام و سختی‌ها دور باشند و آرامش و راحتی را در زندگی خویش تجربه کنند (۷). نتایج به دست آمده هم‌سو با نتایج تحقیقات وون (Yoon) و همکاران (۲۰۲۰) (۳) و مچیریا استروفسکی (Mechera-Ostrovsky) و همکاران (۲۰۲۲) (۱۳) بود. از سوی دیگر، رفتارها برخاسته از احساس‌ها و احساس‌ها برخاسته از نوع تفکر ماست. چنانچه خطایی در فکر ما وجود داشته باشد به احساس ما سرایت می‌کند و به دنبال آن رفتار ما رنگ منفی به خود می‌گیرد و از حالت مناسب خارج می‌شود. برای داشتن رفتار مناسب، ما به احساس مثبت نیاز داریم و این از طریق تفکر مثبت پدید می‌آید (۵). برای رسیدن

و همکاران (۲۰۲۲) (۵) هم‌سو بود. پژوهشی به بررسی نقش میانجی بالقوه سوگیری‌های شناختی را در ارتباط بین کمرویی و اضطراب اجتماعی در اوایل نوجوانی پرداخت. نشان داد که خجالتی بودن، تعصبات قضاوتی و اضطراب اجتماعی به‌طور مثبت با سوگیری‌های شناختی در ارتباط هستند. خجالتی بودن و سوگیری‌های قضاوتی به‌طور قابل توجهی اضطراب اجتماعی را پیش‌بینی کردند. علاوه بر این، قضاوت‌های بالا در مورد احتمال و هزینه موقعیت‌های اجتماعی منفی تا حدی رابطه بین کمرویی و اضطراب اجتماعی را واسطه‌گری می‌کردند (۱۲). در تبیین نتایج این پژوهش می‌توان گفت با ارتقای سرمایه روان‌شناختی می‌توان با ایجاد حس امید، خودکارآمدی، خوش‌بینی و تاب‌آوری در افراد، سطح اضطراب آنان را کاهش داد؛ زیرا سرمایه روان‌شناختی عبارت است از مجموعه‌ای از صفات و توانمندی‌های مثبت افراد که بر رشد و پرورش مؤلفه‌های مثبت تأکید دارد و می‌تواند مانند یک منبع قوی در رشد و ارتقا فرد نقش داشته باشد (۱۴).

سرمایه روان‌شناختی بالا موجب می‌شود تا افراد با برخورداری از ویژگی‌های از قبیل باور فرد به توانایی‌هایش برای دستیابی به موفقیت، داشتن پشتکار در دنبال کردن اهداف عملکرد خود، ایجاد اسنادهای مثبت درباره خود و تحمل کردن مشکلات رشد کنند (۸). همچنین سرمایه روان‌شناختی منجر به ارتقای ارزش سرمایه انسانی و اجتماعی در فرد می‌شود. این مؤلفه‌های در یک فرایند تعاملی و ارزشیابانه، به زندگی

اجتناب و تمرکز غلط بر عملکردهای اجتماعی، ارزشیابی سختگیرانه در مورد خود، و رفتارهای اجتنابی و گریز از موقعیت که از مشخصات اختلال اضطراب اجتماعی هستند، فهمی ذهنی و عقلانی کسب می کند و بدون مداخله آنها را درونی می کند؛ بنابراین کار روی شناختها و مداخله های که روی شناختها کار می کنند، می توانند کمک شایانی به کاهش اضطراب اجتماعی داشته باشند (۵). مداخله های شناختی بدین منظور طراحی شده اند تا مجموعه ای نظام داری از فرصت ها را برای مراجعان فراهم سازند، به طوری که آنها بیاموزند موقعیتهای اجتماعی تهدید کننده نیستند، خطاهای اجتماعی مهلک و شرم آور نیستند، و نقایص و کاستی ها در عملکرد اجتماعی به اندازه ای که پیش بینی می کنند فاجعه آمیز نیستند (۱۰)؛ بنابراین در یک مداخله شناختی، افراد یاد می گیرند که با وجود حضور اضطراب، تنظیم اهداف اجتماعی معقول و منطقی امکان پذیر است.

محدودیت ها: در این مطالعه، مانند سایر مطالعات در زمینه علوم رفتاری، محدودیت هایی وجود داشت، از جمله جمعیت مورد بررسی شامل دانش آموزان مدارس شهر تهران بود؛ بنابراین، در تعمیم نتایج به سایر گروه ها از جمله دانش آموزان سایر شهرها و همچنین جمعیت بالینی باید احتیاط لازم صورت گیرد. این پژوهش به صورت مقطعی انجام شده است. به این دلیل، نتیجه گیری درباره علیت را دشوار می سازد.

پیشنهادها: هر چند به نظر می رسد بین سرمایه روان شناختی و اضطراب رابطه وجود دارد و نتایج پژوهش های مختلف این رابطه را تأیید نموده اند؛ ولی به نظر می رسد آنچه در تبیین این رابطه نقش مهم تری دارد، تحریف های شناختی افراد باشد که باید برای اصلاح آنها برنامه ریزی کرد؛ بنابراین پیشنهاد می شود در محتوای برنامه های آموزشی مدارس و دانشگاه ها مداخله های برای پیشگیری از خطاهای شناختی گنجانده شود و به این طریق به افزایش سطح درک درست و عاری از خطاهای شناختی دانش آموزان و دانشجویان و به طور کلی به رشد ادراک درست و عاری از تحریف آحاد جامعه کمک کرد.

به تفکر مثبت باید واقع بینانه به رویدادهای زندگی نگاه کنیم و انعطاف پذیر با آن برخورد کنیم تلاش برای تعادل میان افکاری که باعث اضطراب می شود و افکار خوشایند و امیدوارکننده انسان را به تفکر مثبت نزدیک می کند. این نوع تفکر خوشبختی پایدار و قابل پیش بینی به همراه دارد؛ اما چنان که انسان دچار نوعی تفکر منفی در زندگی شود به خوشی های لحظه ای سوق کند که آفت های فراوانی دارد، چون اولاً پایدار نیست و در لحظه نیست و در لحظه ای خاص اتفاق از نظر کمیت قابل توجه نیست (۹).

بعضی فکر می کنند عمده تاً عوامل بیرونی خوشبختی و بدبختی ایجاد می کند، یعنی یک سری عوامل وجود دارند که برای هر کس پیش آید خوشبخت می شود و عوامل دیگری وجود دارد که برای هر کس پیش آید او را بدبخت می کند اما واقعیت چیز دیگری است (۶). درست است که حوادث خوب و بد داریم و وقتی حوادث خوب اتفاق می افتد انسان احساس بهتری دارد، همچنین وقتی اتفاق بدی می افتد، انسان احساس بدتری دارد، اما نوع نگاه انسان به مسئله و چگونه جلوه کردن آن برای وی به شدت در احساس آرامش و اضطراب و احساس خوشبختی و بدبختی نقش دارد. احساس فرد درباره حادثه ای که برایش اتفاق می افتد (۳)، در بسیاری از موارد حادثه را برای وی معنادار می کند و این جمله به جا است که ما با انتظار آتمان زندگی می کنیم به همین جهت است که دو نفر با دو نوع انتظار در برابر یک حادثه دو گونه عمل می کنند انتظارات در بسیاری از موارد برخاسته از نوع تفکر ما است. چنانچه تفکر مثبت باشد احساس آرامش به وجود می آید و چنانچه منفی باشد، به دنبال آن دلهره و ناآرامی پدید می آید (۱۱). راه پیشگیری از خطای شناختی پیدایش تفکر منطقی است. خطاهای شناختی یعنی تفکر به شیوه جزمی و توأم با افکار غلط و غیرعقلانی که نتیجه آن اضطراب و افسردگی و مشکل در روابط بین فردی است نیز باعث تغییر در احساسات فرد شده و باعث ایجاد زمینه های تنشی می شود (۱۴).

فرد از الگوهای که زیربنای اختلال اضطراب اجتماعی هستند، مخصوصاً سلسله انتظارات اجتماعی منفی،

and behavioral assessments of social cognition: A systematic review. *J Affect Disord.* 2022;311:17-30.

6. Saint SA, Moscovitch DA. Effects of mask-wearing on social anxiety: an exploratory review. *Anxiety Stress Coping.* 2021;34(5):487-502.

7. El Haj M, Colomel F, Kapogiannis D, Gallouj K. False Memory in Alzheimer's Disease. *Behav Neurol.* 2020;2020:5284504.

8. Leigh E, Chiu K, Ballard ED. Social Anxiety and Suicidality in Youth: A Systematic Review and Meta-analysis. *Res Child Adolesc Psychopathol.* 2023;51(4):441-454.

9. Wu S, Xu Z, Zhang Y, Liu X. Relationship among psychological capital, coping style and anxiety of Chinese college students. *Riv Psichiatr.* 2019;54(6):264-268.

10. Zeng X, Wei B. The relationship between the psychological capital of male individuals with drug abuse and relapse tendency: A moderated mediation model. *Curr Psychol.* 2023;42(12):10334-10343.

11. Gong S, Xu P, Wang S. Social Capital and Psychological Well-Being of Chinese Immigrants in Japan. *Int J Environ Res Public Health.* 2021;18(2):547.

12. Kindred R, Bates GW. The Influence of the COVID-19 Pandemic on Social Anxiety: A Systematic Review. *Int J Environ Res Public Health.* 2023;20(3):2362.

13. Mechera-Ostrovsky T, Heinke S, Andraszewicz S, Rieskamp J. Cognitive abilities affect decision errors but not risk preferences: A meta-analysis. *Psychon Bull Rev.* 2022;29(5):1719-1750.

14. Andersen MM, Kiverstein J, Miller M, Roepstorff A. Play in predictive minds: A cognitive theory of play. *Psychol Rev.* 2023;130(2):462-479.

15. Tecuta L, Tomba E, Lupetti A, DiGiuseppe R. Irrational Beliefs, Cognitive Distortions, and Depressive Symptomatology in a College-Age Sample: A Mediational Analysis. *J Cogn Psychother.* 2019;33(2):116-127.

نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی نقش میانجیگری خطاهای شناختی در تبیین رابطه سرمایه روان‌شناختی و اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان دبیرستانی انجام شد. نتایج معادلات ساختاری نشان داد بین سرمایه روان‌شناختی و مؤلفه‌های آن با اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان دبیرستانی رابطه وجود دارد. همچنین نتایج معادلات ساختاری نشان داد که خطاهای شناختی می‌تواند رابطه بین سرمایه روان‌شناختی و اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان دبیرستانی را پیش‌بینی کند.

ملاحظات اخلاقی و کد اخلاق

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دکترای و زیر نظر کمیته اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری و با کد اخلاقی به شناسه IR.IAU.SARI.REC.1402.248 انجام گرفته است.

مشارکت نویسندگان

مجید ضرغام حاجبی نگارش مقاله و علیرضا آقاییوسفی ویراستاری مقاله را برعهده داشتند و سید مصطفی حسینی داده‌ها را تجزیه و تحلیل و تفسیر کرد.

References

1. Zhao J, Wei G, Chen KH, Yien JM. Psychological Capital and University Students' Entrepreneurial Intention in China: Mediation Effect of Entrepreneurial Capitals. *Front Psychol.* 2020;10:2984.
2. Caballero-Domínguez CC, De Luque-Salcedo JG, Campo-Arias A. Social capital and psychological distress during Colombian coronavirus disease lockdown. *J Community Psychol.* 2021;49(2):691-702.
3. Yoon S, Kim YK. The Role of the Oxytocin System in Anxiety Disorders. *Adv Exp Med Biol.* 2020;1191:103-120.
4. Croskerry P, Campbell SG. A Cognitive Autopsy Approach Towards Explaining Diagnostic Failure. *Cureus.* 2021 Aug 9;13(8):e17041. doi: 10.7759/cureus.17041. Erratum in: *Cureus.* 2021;13(9):c48.
5. Alvi T, Kumar D, Tabak BA. Social anxiety